

Från närradio till lokalradio

Radio Stella

DKN Karl-Erik Stridh

Denna gången är det inte någon exotisk station jag besöker. Radio Stella är en lokalstation baserad i Helsingborg. Men innan vi studerar stationen kan det vara lämpligt men en kort historik över utvecklingen i Sverige. När radion var ny bildades radioföreningar som drev lokala stationer på mellanvåg. Detta fungerade alldeles utmärkt tills det infördes ett statligt monopol 1925.

Ironiskt nog skulle många radioföreningar driva sändarna vidare i åtskilliga årtionden för det statliga riksprogrammet. I mitten av 50-talet genomfördes TV-tester i Stockholm på privat initiativ. I Danmark hade den statliga radion inlett TV-sändningar redan 1951.

I Köpenhamn sändes programmet från Gladsaxe-sändaren på kanal 4 som täckte Skåne. Detta fick personalen på Sveriges Radios Malmökontor att börja filma reportage som man sedan åkte över med färjan till Köpenhamn med. Härifrån sändes med start 1958 Sydsvenska Journalen.

Samma år startade Radio Mercur sändningar till Köpenhamn från Cheeta i sundet. Snart sände även Skånes Radio Mercur på ledig tid med ett känt namn som Pekka Langer. Året därpå var en stor sporthändelse. Ingemar Johansson från Göteborg blev ny världsmästare i tungviktsboxning. Matchen skulle inte refereras av statsradion. Philips hyrde därför för en natt Radio Luxembourgs sändare för denna historiska sändning.

I mars 1961 startade Radio Nord sina sändningar till Mellansverige från Östersjön. Det var uppenbart att politikerna som styrde monopolet från Stockholm inte längre hade initiativet. Snabbt vred man ihop en lag som stred mot både grundlag och folkrätt. Genom påtryckningar i Nordiska Rådet skulle motsvarande lagar påtvingas våra grannländer.

Partibröderna i Danmark tvingades skrinlägga sina planer på att ge Radio Mercur en licens. Skånes Radio Mercur hade bytt ägare och namn till Radio Syd och kämpade vidare till januari 1966. Fler initiativ skulle dock komma att tas i Skåne.

På 60-talet blev höghuset Kronprinsen i Malmö först med kabel-TV med egna underhållningsprogram. Sydsvenska Journalen hade tvingats sluta efter några år men 1969 fick Sverige en andra monopol-TV-kanal. Här fick redaktionen i Malmö bli pionjärer på regionala nyhetssändningar. Sydnytt är därför äldst i landet.

I början av 70-talet började det höras nya stationer på FM-bandet i Stockholm. Alla var inte nöjda med P3 som var ett urvattnat surrogat för Radio Nord. Radio 88 blev snabbt en populär station som sände från en bärbar sändare. Den fick snart efterföljare.

Den stora FM-revolten kom dock först i slutet av årtiondet då den typ av sändare Radio 98 använde spreds sig över hela landet. Televerket hade full sysselsättning. Samtidigt fick landet en borgerlig regering som inte hade mod nog att införa kommersiell radio utan tog ett litet steg med närradio som skulle sända föreningsradio med 1 watt. Så småningom blev det 10 watt och senare flera hundra watt på många orter.

Föreningar skapades för att fylla vacuumet och närradion blev snabbt en musikradio i storstäderna. 1987 startade TV3 satellitsändningar från London, som regeringen i sedvanlig ordning försökte stoppa. Än en gång visade det sig att verkligheten hade sprungit ifrån politikerna och kabel-TV blev var mans egendom. I slutet av 80-talet började många grupper tänja på närradioreglerna. Arbetsgivarorganisationen SAF gick aktivt in i verksamheten och finansierade stationer som vände sig till Stockholm, Göteborg och Malmö. Den senare var ensam på en närradiosändare i Staffanstorp mellan Malmö och Lund.

SAF körde spots med organisationens syn på olika företeelser. Dessa placerades som reklam skulle ha placerats på en kommersiell station. I universitetsstäder var studentstationer dominerande medan det på andra håll började växa upp nya föreningar som klart deklarerade att de ville sända reklamradio. Nu följde några år då närradionämnden var sysselsatt med att dra in sändningstillstånd på löpande band. Ofta utan någon verkan då en annan förening tog över tiderna och programmen och reklamen fortsatte.

Start i Höganäs närradio

Radio Stella startade i juni 1991 sina sändningar i Höganäs närradio på den dåvarande frekvensen 94,9 MHz. Stationen skulle helst ha sänt i Helsingborg som dominerar nordvästra Skåne. Närradiosändaren var dock bara ledig på vardagsnätter. Då var det bättre att sända i Höganäs som hade lägre STIM-avgift. Stationen täckte det mesta av nordvästra Skåne utom de centrala delarna av Helsingborg. Detta då det finns en högplata mellan Höganäs och Helsingborg samt att sundets pärla ligger på en sluttning. Vidare tillkom problem med att Danmarks Radio har en huvudsändare i Nøstved på 94,8 MHz som begränsade räckvidden söderut. Denna försvårades dessutom av att närradioantennen på vattentornet är riktad åt nordost, vilket gav utmärkt mottagning i Halmstad.

Man bröt medvetet mot reklamförbudet och var anslutet till svensk Radiobokning AB ägt av Svenska Dagbladet och Radio City i Stockholm. En del lokal reklam producerade stationen själv. Inkomsterna har dock bara täckt alla utgifter till utomstående som Televerket, STIM och närradionämnden. Radio Stella samsände även rättegång mot Radio Nova i Vagnhärad.

Då samsändningar inte är tillåtna förlorade stationen ett av sina sändningstillstånd. Stationen sände på dagarna breda musikprogram och hade först egenproducerade nyheter som till stor del bestod av läsning från text-TV och senare TT-nyheter. Trafiknyheter fick stationen på fax från Vägverket. Dessutom körde man turistinformation och evenemangstips.

På nätterna hade man inte ork att sända utan då tog man in den holländska stationen Sky Radio på satellit. Dessa mjuka behagliga program blev mycket uppskattade. Trots det växlade stationen senare till att återutsända Radio Luxembourgs engelska program, även det från satellit.

Siktet inställt

De ledande personerna var stationschefen Nils Ingelmark och discjockeyn Jonas Lundblad. De hade närradioerfarenhet från Lund och Hässleholm. Siktet var hela tiden att knipa en av de två koncessionerna i Helsingborg. De lerade sig därför senare med Helsingborgs Dagblad och gruppen Fria Media med bas i Småland. När det började dra ihop sig till auktion började man även en del samsändningar i Helsingborg för att markera sin närvaro och göra reklam för frekvensen i Höganäs. Även här hann närradionämnden behandla en anmälan.

Så kom auktionen i november 1993 och Radio Stella köpte 106,0 MHz. Denna frekvensen är horisontellt polariserad och har bara 100 Watt söderut eftersom frekvensplanerarna lade en station i Lund på 106,1 MHz. Man undrar hur de tänkte då även närradiosändarna placerade 0,1 MHz från varandra på några mils avstånd! Inledningsvis fanns det en del likheter kvar i de kommersiella lokalradioprogrammen som kom igång snabbt.

Ett engelskt hitprogram fortsatte på lördagarna tillsammans med en topplista från Göteborg. TT-nyheterna kom via satellit. Det skulle dröja ett halvår innan konkurrenten Z Radio kom igång på 107,6 MHz. En försening som gjorde att Radio Stella hann etablera ett grepp om publiken. På ett tidigt station köptes Ingelmark ut ur bolaget och han driver sedan flera år en auktionsbyrå.

I övrigt har det varit relativt stor kontinuitet i utbudet. Z Radio började med ett popinriktat utbud med en del ironiska kommentarer, blev senare mer hitinriktade, ingick en allians med Radio Rix som var baserat i Göteborg med tidningsägare och har numera antagit namnet Rix FM med ett morgon-zoo där de två tongivande köptes över till Mix Megapol. Det innebär att Jesse Wallin åter hörs på en station som sänder från Lund där han började sin karriär på Radio AF. I följd slutade Radio Stella sända lokala nyheter producerade av HD, som därmed sparade in ett par tjänster. I tidningshuset fanns en speciell nyhetsstudio som skickade över nyheterna fem minuter före sändning via datanätet.

Hur långt hörs en sändare?

Det kan inte ha undgått någon att Helsingborgs Dagblad är delägare i Radio Stella. Vid etableringen i Helsingborg hade tidningen en formlig bombmatta av annonser. Minst en annons på varje sida! Nu har man lugnat ned sig och kör bara normala återkommande kampanjer.

En tidigare VD klagade på att Malmö-stationer kunde höras i Helsingborg trots att det är normalt att stationer hörs med varierande styrka utanför det primära täckningsområdet. Dock klagade han inte när Radio Stella etablerade en slavsändare i Landskrona på och började höras i Malmö/Lund-området.

I år har stationen även etablerat en sändare i Ängelholm. Här har Rix FM i Helsingborg möjlighet att etablera en slavsändare på 88,3 MHz. Det finns möjligheter att begära ett utökat koncessionsområde. Så har exempelvis Radio Match fått tillstånd till ett flertal slavsändare för att få länstäckning. Radio Stella har valt att koncentrera sig på städerna där underlaget är störst. Sedan etableringen i Helsingborg har stationen använt sig av en radiolänk från teknikrummet till televerkets sändaranläggning vid Olympia. Högfrekvenssignalen har alltså redan vid studion behandlats med en stereobreddare och en Orban Optimod processor. Om behovs skulle finnas kan den även ställas för olika bearbetning för olika tider om en stationen har ett blandat utbud.

Stationen strålar ut 1 kW på 106,0 MHz utom söderut där det bara blir 100 watt. Slavsändaren på nya vattentornet i Landskrona har ca. 200 Watt på 104,5 MHz. Den nya slaven i Ängelholm sitter i värmeverkets

VD:n heter Niklas Blonér

skorsten vid motorvägen och har ca. 200 – 250 Watt. Denna är dämpad norrut. Teknikrummet är även utrustat med en vanlig satellit-TV-mottagare för att ta emot TT:s nyhetssändningar. Vidare finns här servern med all musik, jinglar och reklam. Denna är av en modell där man kan ta hårddisken under drift. Här finns även en backup som kyls med en vanlig bordsfläkt då den inbyggda hade havererat.

Nya lokaler och fordon

Sedan etableringen i Helsingborg har stationen haft en del av ett våningsplan i en kontorsbyggnad i ett industriområde. Under hösten flyttade stationen ned i centrum och sitter i samma byggnad som Rix FM! Den senare har inte ansett det lönt att lägga pengar på en lokal studio utan har försäljningskontor i Nya Knutpunkten i gatuplan med full insyn.

Detta kompletteras med en del arrangemang på stan. Radio Stella sänder lokalt men har inte synts särskilt mycket. De nya lokalerna ligger i en ovanvåning på väg till färjeterminalen. Det finns en hänvisningsskylt vid en trappa men i övrigt märks inte stationen. Jag har inte haft möjlighet att se de nya lokalerna men de är utrustade med sexdubbla gipsväggar. För att synas mer på stan har en Jeep inhandlats liksom en Vespa som är lämplig för snabba reportage.

Mål och medel

Stationens målgrupp är åldrarna 25 – 40 år. Man lyckas hålla en bra balans mellan manliga och kvinnliga lyssnare. Stationen planerade även en del temahelger i fjol höst. Stationen får 40 – 50 CD från skivbolagen varje vecka. Endast 3-4 är användbara. I de gamla lokalerna hade man redaktionen i ett kontorslandskap. Längs ena ytterväggen fanns ledningens rum och ett konferensrum. Vid den andra ytterväggen livestudio, reservstudio, teknikrum och ett produktionsbolag. Som i de flesta studios var det även här datoriserat.

Music track hade information om intro med uppgift på alternativ sådan där det kunde förekomma. Ett exempel skulle kunna vara Dire Straits klassiker "Walk of life" som efter en stund har en markerad rytm, sedan har ett par "Who hoo" som inte ska pratas

över innan slutligen själva sången börjar efter ca. en minut. Datasystemet ger även en indikation hur låtarna slutar. C står för cold (ett abrupt slut) och F för fade (nedtoning). Systemet har en "febertermometer" som visar introt, ett gult fält som växer till slutet och sedan byter färg till rött.

I den gamla livestudion stod CD-spelare och Sonifex jinglemaskiner i reserv. De senare var lite originella då de inte matades med carts utan disketter. Det fanns plats för en jingle på varje diskett. Numera behöver stationer egentligen inte köpa speciella jinglemaskiner då funktionen kan klaras med minidisk eller CD. Även CD märkt nödmusik låg beredd.

Stationen satsar ekonomiskt mest på morgonprogrammen. Det är allmänt lägre lyssnarsiffror på helger än dagtid måndag – fredag. Detta är en "hönan och ägget"-situation.

Stationen har valt att växa långsamt för att gå med vinst. Detta har inneburit att helgerna har varit till största delen nonstopmusik utan några nyheter på heltimmarna. Först på senare tid har det kommit flera helgprogram som spelas in på kvällen. Eftersom stationen bara har en licens finns ingen möjlighet att regionalisera reklam eller inslag. Exakt samma program måste sändas över alla sändarna. Det är meningen att Radio Stella ska spela en större roll i Nya Medias nätverk.

Stationen har fem programledare plus programchefen Niklas Nordén. Den som är mest känd är Janne Fexman (foton) som startade sin karriär på närradiostationen MCB i Malmö på 80-talet och därefter var en tid på P4 Radio Malmöhus. Han är numera på eftermiddagarna.

Ny VD

Den senaste VD:n heter Niklas Blonér och kommer inte från radiobranschen. I stället har han erfarenhet som kund då han kommer från ett fastighetsbolag som äger stormarknader. Han har alltså köpt åtskillig reklamtid på Radio Stella. Han reste mycket i hela världen. När han fick erbjudandet att byta sida tackade han ja. Det passade bra med ett litet barn och ett nytt på gång. Man missar mycket av barnens uppväxt om man reser på måndagen och kommer hem på fredagen. Han är alltså färsk i radiobranschen men har erfarenhet av ekonomi och personalfrågor. Totalt är det 16 personer involverade i stationen, till stor del säljare.

Vinyl oroad

Radiomarknaden i Helsingborg har varit lugn. Fördelningen har varit tämligen konstant. Radio Malmöhus störst, Stella som god tvåa och Rix FM på tredjeplatsen på ett varierande avstånd. Närradion och danska stationer har knappt utgjort några hot. I fjol ändrades situationen drastiskt då Radio Vinyl gjorde entré.

Trots att det i flera år sänts kommersiell radio över Landskrona närradio på 94,5 MHz under namnet Hit FM 94,5 var överraskningen stor när en Bonnierägd station etablerade sig. Rent programmässigt är det främst Radio Malmöhus som får konkurrens då Vinyl riktar in sig på 60-talet med fyra års marginal på varje sida. Eftersom Vinyl även sände över Svedala närradio på 95,3 MHz med en nästan identisk spellista var någon snabb att anmäla stationerna.

Vinyl fälldes för brott mot närradioreglerna och har nu helt olika spellistor. Däremot verkar Vinyl aldrig sända live utan allt matas in i datorerna. Detta märks speciellt på trafikinformationen som består av polisens meddelande av veckans planerade kontroller.

Radio Stella har i slutet av året bytt logo och grafik i annonser. Man har skaffat en ny motsägelsefull slogan: Fler hits och mer variation. Avslutningsvis kan det vara intressant att titta på lyssnarsiffrorna andra mätningen förra året. I hela f.d. Malmöhus län (västra Skåne) har Radio Malmöhus 28,6 %, Radio Stella 5,2 %, Rix FM Helsingborg 4,0 % och Vinyl Landskrona 1,7 %. Både Rix och Vinyl har alltså ytterligare en station. Största kommersiella station är NRJ med 12,3 % i ett eget segment. Tittar på Malmö/Lund har både Radio Stella och Rix FM Helsingborg vardera 0,3 %. Intressantast är att Vinyl i Svedala har 8,4 % och är större än både Rix FM och City 107. Ett problem är att det finns så få stationer att man måste ta till närradiotillstånd för att kunna sända. I Malmö sitter den statliga radion på 100,6 MHz med motiveringen att man ska sända Storstads-P2 med klassisk musik dygnet runt.